

ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

В останні роки розвиток національних економічних систем характеризується зростаючою роллю передових технологій та інновацій. Важливе місце в цих процесах належить цифровим інформаційним технологіям, які стали основою визначення особливостей сучасного макроекономічного циклу і його фазової структури. Перехід від індустріального до постіндустріального шляху розвитку характеризує трансформаційні зміни макроекономічних процесів і в Україні. В його межах інформація стає загальною продуктивною силою, а наукові дослідження - базовим фактором процесу виробництва. Це змінює зміст, характер, умови і функції праці передбачає суттєві зрушення в технологіях виробництва (технологічний цикл), що неможливо без інноваційних перетворень (інноваційний цикл) і вільного руху капіталу (інвестиційний цикл). Під впливом цих процесів підвищується ефективність матеріального виробництва, що виявляється: в зростанні продуктивності праці і капіталу, в скороченні часу виробничого циклу, в оптимізації витрат виробництва. Нелінійний характер змін визначає напрями структурних зрушень (структурний цикл) і формує вектор розвитку індивіда (соціальний цикл).

Потужний вплив цифрової трансформації на всі галузі економіки, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), і платформи змінюють традиційні підходи та методи роботи економіки на різних рівнях систем, сформовані моделі управління, впливають на всі сфери життєдіяльності людини.

У світі цифрових комунікацій і розподіленого виробництва економічна влада переходить від жорстких ієрархічних структур до учасників гнучких горизонтальних мереж, здатних швидко перебудувати конфігурацію зв'язків під нові проекти і спільне створення чергових інноваційних продуктів. На рівні компаній новими лідерами стають фірми з мінімальною ієрархією і максимальної організаційної мобільністю, що дозволяє використовувати вигоди динамічної мережевої середовища.

Для глибокого розуміння і повного усвідомлення процесу трансформації економіки в цифровий сегмент необхідно визначитися з феноменом «цифрова економіка». Багато вчених сходяться на думці про те, що саме поняття «цифрова економіка» виникла у 90-ті рр. ХХ ст.

Краще всіх ідеологію досліджуваного поняття у 1995 р. позначив Ніколас Негропonte. Цифрову економіку американський вчений в галузі інформатики виклав у вигляді наступної метафори: «перехід від руху атомів до руху бітів» [1].

Справедливо зазначимо, що єдиного терміна досі не склалося. Так, поряд з поняттям «цифрова економіка», часто використовуються, такі як, «електронна економіка», «економіка додатків», «новий технологічний уклад світу», «креативна економіка», «API економіка» та ін. При цьому важливо підкреслити, що європейська частина наукового співтовариства все частіше вживає термін «цифрова економіка».

Аналіз літературних джерел дозволяє дійти висновку, що у загальному сенсі під цифровою економікою слід розуміти усі види економічної діяльності, що пов'язані з цифровою технологією. На наш погляд, зведення змісту цифрової економіки до системи технологій де кілька звужує її суть. У зв'язку з цим поділяємо точку зору І.Б.Гусевой [2], яка стверджує, що «...«цифрової економіки» самої по собі не існує», а існує як і раніше економіка в її класичному визначенні як сукупність відносин, що виникають в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів (робіт, послуг), різні сфери якої в тій чи іншій мірі пронизані цифровими інформаційно-комунікаційними технологіями.

У цифровій економіці ключовим ресурсом є дані, які генеруються пристроями, які використовують технології, які впроваджуються і створюються людьми завдяки їхнім знанням. Це економіка знань, економіка даних, економіка електронної взаємодії, транзакцій. Це ресурсоутворюючі сфери, а не ресурсоспоживацькі.

Зростання цифрової економіки обумовлюється зростанням ряду ринків, безпосередньо пов'язаних з цифровими і мобільними технологіями. До них відносяться: онлайн-торгівля, фінансові послуги (наприклад, онлайн-банкінг), соціальні інтернет-сервіси (соціальні мережі, онлайн-стрімінг, онлайн-ігри), освіту, охорону здоров'я (електронні амбулаторні карти), туристична сфера а також держпослуги. Оскільки цифрові технології використовуються майже у всіх сферах людської діяльності, виділити і оцінити ринковий обсяг цифрової економіки досить важко.

За індексом цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index, DESI) найбільш розвиненими цифровими економіками в 2017 р

володіють країни Скандинавії, Бенілюкс, Великобританія і Ірландія. 98% населення ЄС мають доступ до інтернету, 84% мають доступ до мереж 4G, при цьому 44% населення належить до тих, хто не має базових цифрових навичок. Частка ІКТ-спеціалістів в ЄС зросла в 2015 р до 3,6% з 3,2% в 2013 році. Підприємці в ЄС активно впроваджують цифрові сервіси - 18% компаній відправляють рахунки онлайн (11% в 2014 р), 20% спілкуються з клієнтами онлайн (14% в 2013 р), 17% середніх і малих компаній торгують онлайн [3].

Не дивлячись на те, що представники України постійно потрапляють до рейтингів найкращих ІТ-шників Європи та світу, тільки 17 % українських виробництв використовують інновації, тоді як у ЄС цей показник сягає близько 49%. У результаті зустрічається, або марнується власний потенціал через низьку ефективність виробництва. Навіть в українському АПК, який традиційно має один з найвищих внесків у ВВП, бачимо найнижчу продуктивність праці: один працівник в Україні формує додану вартість меншу за \$7 тис, а у ЄС – понад \$26,5 тис. У промисловості ефективність ще менша. При її частці у ВВП України близько 14%, (у ЄС в середньому 15,8%), продуктивність праці на одного працівника близько \$10 тис. в Україні і понад \$75,8 тис. у ЄС [4].

В цих умовах, новою економічною силою розвитку сучасного суспільства повинно стати виробництво нового знання, поєднання цифрової господарської діяльності з традиційною. Серед значної кількості проблем, які необхідно вирішити для реалізації форсованого сценарію розвитку цифрової економіки, особливо викреслюються наступні :

- відсутність законодавчої та нормативно-правової бази;
- відсутність інституційної інфраструктури;
- значний розрив у рівні розвитку технологій в різних галузях економіки (цифрова нерівність);
- недостатню інформаційну безпеку / держави / бізнесу / громадян;
- наслідки структурних змін внутрішнього і зовнішнього ринків праці;
- недоліки системи підготовки кваліфікованих кадрів (вищої школи, середньої школи).

У січні 2018 року Уряд України схвалив « Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 - 2020 роки»[5] та затвердив план заходів щодо її реалізації, яка спрямована на створення розвиненої цифрової інфраструктури, захист інтелектуальної власності, “цифрове” законодавство, розвиток додатків та сервісів, освічений людський капітал.

Сьогодні необхідно говорити про підвищення цифрової грамотності населення України, проводити комплексну роботу в даному напрямку з різними віковими та соціальними групами

населення, подолати нерівність в рівнях освіти міста та села, сформувані базові моделі переліку ключових компетенцій цифрової економіки, персонального профілю компетенцій і траєкторії розвитку людини, удосконалити систему освіти, в тому числі актуалізація освітніх стандартів, розвиток нових форм навчання та оцінки, підготовки викладачів Особливу увагу необхідно приділяти підготовці кадрів для цифрової економіки, в першу чергу фахівців ІТ-напрямків.

Кадрове забезпечення прискореного розвитку цифрової економіки в Україні вимагає системного підходу з участю всіх зацікавлених сторін: держави, бізнес-спільноти, системи освіти, науки та інших галузей соціальної сфери, населення і громадянського суспільства. При цьому, в умовах загострення міжнародної конкуренції за креативні людські ресурси, важливе значення має державна економічна та соціальна політика України спрямована на стимулювання працевлаштування та зайнятості молодих вчених, кваліфікованих кадрів і випускників вузів — фахівців в області цифрової економіки — у вітчизняних компаніях, наукових центрах, провідних університетах країни.

Таким чином, на сучасному етапі, в межах якого спостерігається межциклічний перехід (від індустріального до постіндустріального мегациклів), управління має орієнтуватися на форсоване формування цифрової економіки, яке вимагає розробки і реалізації, масштабних за участю держави інструментів реалізації. Цифрова економіка має стати глобальним трендом, що задає нову парадигму розвитку України.

Література

1. International Journal of Open Information Technologies. 2016. Vol. 4. №. 1. P. 23–25. 8. The Economics of Modern Manufacturin
2. Гусева И.Б. Экономические стимулы повышения эффективности продукции с использованием инструментов цифровой экономики (на примере АО «Арзамасский приборостроительный завод им. П.И. Пландина») // Контроллинг. №66. С.56-64.
3. Индекс цифровой экономики и общества (DESI) – 2017р.
Режим доступу: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-economy-and-society-index-desi-2017>
4. Степан Кубів. Цифрова економіка. Про нові можливості для України. Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/tsifrova-ekonomika-pro-novi-mozhливosti-dlja-ukrajini-2282520.html>
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Режим доступу: www.me.gov.ua